

KIRIVÖÖ

OTSANARMASTE TÖÖTLUSI

SAAREMAA KIRIVÖÖDE BAASIL

Käesoleva ülevaate koostamisel on toetunud Piia Rand magistritöös käsitlust leidnud materjalidele.

- Suures osas Eestis on vööde otsanarmad jäetud lahti, osadel vöödel on narmad töödeldud palmikutesse, tuttideks või erineva keerukusastmega põiminguteks.
- Vöö mõlemad otsad on enamasti vormistatud ühesuguselt.
- Suur osa Eesti kirivöödest on **lahtiste** otsanarmastega (foto 1).

Foto 1. Lahtised vöönarmad (foto erakogu)

A – KORRASTAMATA OTSANARMAD:

Otsanarmad võivad olla lühemalt või pikemalt mõne lõngaga **kimpu köidetud** ja ülejäänud on lahtiselt (foto 2) .

Foto 2. Kimpu köidetud narmad.

Vastseliina EVM E 214:119; Setumaa ERM A 909:102 (ERM foto)

Käesoleva ülevaate koostamisel on toetutud Piia Rand magistritöös käsitlust leidnud materjalidele.

- **Grupeeritud ja osaliselt üle mähitud otsanarmad** (foto 3).

Foto 3. Osaliselt mähitud narmad.

Halliste ERM A 909:86; Viljandimaa ERM HM E 1085 (*ERM foto*)

- Otsanarmad on **punatud** ühte suurde või mitmesse värvi või materjali järgi korrastamata lõngadest **palmikutesse**. Palmikud on lõpetatud mõne lõngaga tehtud kinnitusega. Palmikud võivad olla omavahel lõpus kokku köidetud või lahtiselt (foto 4)

Foto 4. Köidetud ja köitmata palmikud.

ERM HM E 1416 ja ERM A 851:1483 ja Karuse ERM A 976:4 (*foto ERM*).

Käesoleva ülevaate koostamisel on toetunud Piia Rand magistritöös käsitlust leidnud materjalidele.

- Otsanarmad on **keerutatud nöörideks**. Keerunööri harudeks on värvi või materjali järgi korrastamata otsanarmad. Nöörid võivad olla ottest koos või eraldi (foto 5). Korrastamata narmastest keerunöörid on ottest ERM 2861 (ERMi foto)

Foto 5. Keerunöörid korrastamata narmastest, ottest koos
Kose ERM 2861 (ERM foto)

B – KORRASTATUD OTSANARMASTEGA KIRIVÖÖD:

- Narmad on korrastatud materjali ja värvi järgi *ponimusega* (foto 6) või keerunööridega.

Foto 6. Ponimustega punutud otsanarmad.
Kõpu ERM A 182:1 (ERM foto)

- Otsanarmad on enne palmikute palmitsemist korrastatud värvide või materjali järgi rühmadesse ja põimitud seejärel kolmeharulised palmikud (joonis 7). Palmikud jäetakse ottest lahti või ühendatakse kokku. Palmikuid võib külgepidi ühendada (joonis 8).

Foto 7. Korrastatud palmikud.
Karuse ERM A614:147 (ERM foto)

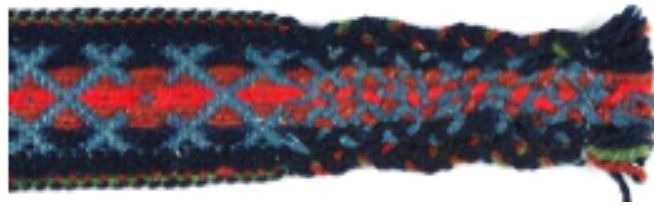

Foto 8. Palmikud on korrastatud värvide ja materjali alusel. Palmikud on kinnitatud külgepidi üksteise külge.

Püha ERM 11399 (*ERM foto*)

- **Südametega** palmikud. Iga palmiku jaoks on kaks linast ja kaks värvilist (villast) haru. Palmikusse põimitakse vaheldumisi linased (valged) ja värvilised südamed. Palmikud võivad olla veel omavahel kõrvuti nõelutud või ainult otsest kõrvuti või kimbus (foto 9).

Foto 9. Südametega palmikud.

Mustjala ERM A 316:139 (*ERM foto*)

- Labase säärepaela töövõttega põimitud narmad. Narmad on kogu vöö laiuses säärepaela moodi, mis on iseloomulik Ida-Saaremaa kihelkondade vöödele (foto 10), või rohkemates osades (kahes kuni kuues). Enamasti on need erinevad paelad kõrvuti nõelutud. Paelte otsad on läbi õmmeldud, et nad kõrvuti jääks (foto 11).

-

Foto 10. Säärepaela valmistamise töövõttega põimitud narmad.

Karja ERM 17000 (*ERM foto*)

Foto 11. Narmad on põimitud seitsmeks paelaks ja ühendatud üksteise külge.

Valjala ERM 11462 (*ERM foto*)

- **Ülemähitud** narmad. Vöö otsanarmad on värve vahetades villaste lõngadega jupi kaupa üle mähitud (foto 12). Lõpuotsad on enamasti kõrvuti või kimbuks kokku kinnitatud. Mähkimist on kasutatud peaaegu kogu narma pikkuses.

Foto 12. Mähitud narmad. Kihnu “Ruitud otsadega, lapilise kirjaga vöö”.

Kihnu ERM A 382:39 ja Anseküla ERM A 290:1028 (*ERM foto*)

- **Kombineeritud põimingud.** See varianti esineb enim Kihnu vöödel, kus osa narmaid on keerunöörina, osa ponimusena ja osa säärepaela või südamepaela töövõtetega.. Kõik erinevad punutised on lõpus kokku ühendatud (foto 13).

Foto 13. Narmad on põimitud ponimuse, kalasabalise säärepaela töövõttega.

Kihnu ERM A 768:30 (*ERM foto*)

- **Narmasteta vööd.** Iseloomulik töötlusviis Sõrve vöödele, millel on narmad ära lõigatud ja vööotsad hargnemise vältimiseks sämppestes üle nõelutud, kasutatud on ka muid nõelumise võimalusi (foto 14). Muuseumi vöödel on narmasteta vööde otste töötluseks kasutatud veel palistamist ja õhema kangaga kantimist.

Kitsas palistus oli kasutusel “uuskasutuse” puhul, sest võid on peale traditsioonilise rahvarõiva kandmise aega kasutatud ka kleidivööna.

Töödeldud otstega lühikesi kirivööid kanti ka Vormsil. Sealsed vööd ulatusid vaid korra ümber, kinnitati kaenla all kas nõöbi või hiljem ka haaknõelaga. Kandmisviis tulenes rahvarõivastest, kus kurrutatud must seelik ulatus rindadeni ja vöö kinnitus rindade peale. Käised olid ülilühikesed, ulatudes vaid rinna kõrgema kohani.

Foto 14. Narmasteta kirivöö.

Jämaja ERM A 290:830 (*ERM foto*)

Algallikas

Piia Rand. (2020). **EESTI KIRIVÖÖD: NENDE KIHELKONDLIKUD**

ERIPÄRAD SAAREMAA NÄITEL. Magistritöö. Tartu

Viljandi Kultuuriakadeemia Rahvusliku käsitöö osakond,
pärandtehnoloogia. Juhendaja: Inna Raud, MA.